

Moji spomini na srečanja z južno postovko

// Dare Šere

1: Eden zadnjih osebkov južnih postovk (*Falco naumanni*), ki so v devetdesetih letih prejšnjega stoletja še gnezdile pri nas.

2: Transformator na Ljubljanskem barju, kjer je okoli leta 1985 gnezdilo še pet parov južnih postovk.

foto: obe Dare Šere

Leta 1952 ali 1953 so me starši dali prvič za nekaj dni na počitnice k stari mami v Zalog pri Moravčah. Tam je bil čudovit grad, na katerega mi je spomin že močno zbledel, obuja pa ga priložena slika. Mene so takrat najbolj prevzele »makasevke« ali »mokosevke«, kot so imenovali domačini južne postovke (*Falco naumanni*), ki so neprestano obletavale kamnite stene gradu. Tudi oglašale so se v zraku, a z največjim zanimanjem sem jih opazoval takrat, ko se priletavale ali odletavale iz špranj v steni. Lepo jih je bilo videti, ko so v zraku ujele »ta veliko« zeleno kobilico. Več let kasneje smo te kobilice otroci lovili in jih metali v zrak kot aviončke. Večkrat se je zgodilo, da je kakšno prestregla katera od tamkajšnjih postovk. Dostikrat sem videl, kako so prinašale slepce in pod steno se je dalo najti tudi kakšnega živega, ki mu je uspelo ulti iz postovkinega gnezda.

Ko sem bil kasneje na počitnicah pri starih tetah v Hrastrniku pod Limbarsko goro pri Moravčah, sem večkrat šel v trgovino v Peče. Pred to vasjo je bila na levi strani ob cesti strma pečina, v kateri so bile nekakšne luknje, kot da bi nekoč iz njih tekla voda. Tu so ravno tako gnezdile številne južne postovke. Velikokrat sem se usedel na obcestni kamen in jih opazoval, kako so obletavale steno. Tega kraja sem se malo bal, saj so domačini govorili, da je pod to steno votlina, v kateri živi »čuden človek«, ki ne mara otrok. Enkrat sem se tu srečal z vaškim župnikom in najprej me je vprašal, od kod sem, nato pa sva se pogovarjala o pticah. Ko je videl, da me zanimajo »makasevke«, me je vprašal: »Ali veš, kateri ptič pri nas gnezdi tudi pozimi?«

Odgovoril sem, da je to krivokljun, in župnik je dejal: »O, iz tebe pa še nekaj bo ...«

Leta so minevala in v osnovni šoli smo imeli prosti spis z naslovom Moja najljubša knjiga. Vesel sem bil tega naslova, saj sem lahko pisal o knjigi *Iz življenja živali – Ptiči* avtorja Brehma, ki mi jo je večkrat posodil stric Tine in sem jo tako rad prebiral. Čisto na koncu spisa sem napisal, da je to moja najljubša knjiga in mi je najbolj všeč poglavje, kjer so opisane južne postovke. Kako z veseljem sem pričakoval oceno za spis, a sledilo je veliko razočaranje! Z rdečim črnilom je bil spis prečrtan in na njem zapisana nezadostna ocena (1). Ob oceni je bil še pripis učiteljice: »Neurejene misli!« Mogoče so bile ravno zaradi tega razočaranja južne postovke za nekaj časa porinjene na stran.

Po letu 1969 sem se južnim postovkam bolj posvetil in ker sem že pred tem postal obročkovelec takratnega Ornitološkega zavoda pri Prirodoslovnem muzeju Slovenije, sem jih začel obročkati in na ta način vedno boljje spoznavati. Obročkal sem jih predvsem v okolici Horjula. Večkrat sem se pridružil obročkovalcem Andreju Knavsu in Božidarju Magajni, ki sta jih obročkala po Dolenjskem (okolica Žužemberka in Dobrniča). Skupaj smo tudi že postavljali gnezdilnice, v katere so se južne postovke rade naselile. Tako smo se za njimi plazili po cerkvenih podstrešjih in jih iskali v starih golobnjakih, ki jih je bilo po vaseh dovolj. Kar naenkrat pa je začelo število južnih postovk strahovito upadati, mislim da tam okoli leta 1980. Kolonije so se po številu prepolovile, nato je bilo samo še od tri do pet gnezdečih parov, v naslednjem letu le še en par. Zanimivo je tudi to, da se je kakšen par še zdrževal na nekdanjem gnezdišču, vendar ni gnezdil.

S prijateljem Andrejem Sovincem sva se 1. julija 1981 vračala z Ljubljanskega barja in na Škofljici kar iz avtomobila opazila letečega samca južne postovke s plenom v kljunu. Na podstrešju pošte sva našla gnezdo s tremi mladici. Ko sva jih obročkala, sva opazila, da ležijo na majhni

volneni odevjici, ki so jo tja položili otroci iz hiše, da jih ne bo zeblo, kot so nama dejali.

Okoli leta 1989 sem se spomnil, da bi za južne postovke naredili 20 gnezdilnic in skupaj s sodelavci smo jih izdelovali pri Pavlu Štirnu na Vrhniku. Z znanim ornitologom in prijateljem Krysom Kazmierczakom iz Anglije sva jih nato postavila od Škofljice do Vrhnike na Ljubljanskem barju. Leta 1991 je v eni izmed teh uspešno gnezdila pega-sta sova (*Tyto alba*). Žal je bila južna postovka le v eni od njih. Število gnezdečih južnih postovk je tako upadlo, da ni bilo več možnosti, da bi v njih gnezdile.

V tem obdobju sem se z RTV Slovenija in režiserko Magdo Lapajna uspel dogovoriti za dokumentarni film, v katerem smo želeli prikazati življenje slovenskih južnih postovk. Kmalu smo začeli s snemanjem (takrat seveda še na film) v okolici Horjula, največ v vasi Zaklanec pri kmetu Jožetu Prebilu. Vse je šlo tako, kot je treba, in po dveh snemalnih sezonah je bil film končan. A glej ga zlomka; pri razvijanju filma je na televiziji zmanjkalo toka – in to ravno pri tem filmu. Skoraj ves trud je bil zamen in kar težko smo začeli znova leta 1992. Najtežje mi je bilo takrat, ko sem moral Jožetu nekako dopovedati, da moramo njegovo življenjsko zgodbo o južni postovki ponoviti. Na kupu gnoja s samokolnico v roki je v kamero živahno govoril o južnih postovkah, s katerimi je živel od malega.

Neko popoldne, ko smo snemali, je pihal topel jugozahodnik, in kar naenkrat se je pred kamero pojavil samec južne postovke in tako rekoč lebdel pred nami. Lahko smo šteli njegova repna peresa, gledali njegovo lebdenje na mestu ... kot bi nam hotel povedati: »Tu me imate, drugo leto me/nas ne bo več ...« Snemanje mladičev je potekalo v seniku nad hlevom. Tam nameščena gnezdilnica se je namreč dala odpreti od zadaj in tako postovk naša prisotnost sploh ni motila. Nekega dne mi je ves preznojen snemalec Bojan Kastelic dejal: »Ti mladi ptiči pa letos ne lovijo bramorjev, kot prejšnja leta, ampak same miši.« Pri

tako dolgotrajnem snemanju sta sodelovala še snemalca Andrej Lupinc in Janez Kališnik. Zvok je uspešno posnel Piko Debevc in tako imamo arhivirano tudi originalno oglašanje odraslih in mladičev južne postovke. Film o južni postovki je bil na naši televiziji predvajan večkrat, vrteli so ga celo na nekem festivalu v tujini.

Spomladi leta 1994 so se naše južne postovke vrnile s prezimovanja v Afriki, znesle prva jajca in nato, iz nam neznanih vzrokov, zapustile gnezda z jajci in odletele neznanu kam. Verjetno je zmanjkalo prave hrane (kobilic, slepcev, bramorjev), saj so v prejšnjih letih hranile mladiče samo z bramorji, v letu 1993 pa samo še z malimi sesalci.

Ob tej priložnosti ne morem mimo prijetnih spominov na trenutke, preživete s cenjenim Andrejem O. Župančičem. Ravno je snemal film o ptičih Slovenije, in na vrsto je prišla tudi južna postovka iz Zaklanca. Medtem ko je Andrej v zgodnjih jutranjih urah in ob odlični svetlobi snemal, jaz pa sem slikal na daljinski kabel, sta starša južne postovke nosila bramorje kot za šalo in to na vsakih pet minut. Hrane je bilo takrat dovolj. Tega dne sem posnel tudi sliko, ki je na naslovnici te številke revije Svet ptic.

V obdobju 1988–1993 so bile v vasi Zaklanec z aluminijastimi in barvnimi obročki označene vse mlade južne postovke (28). Nekateri tako označeni mladiči so se v okolico Horjula vrnili že naslednje leto, vendar niso gnezdili. V letu 1991 so bili mladiči ravno tako obročkani, pa čeprav je bil v Zaklanec otežen dostop zaradi osamosvojitvene vojne v Sloveniji. Ena od teh mladih obročkanih postovk je bila najdena mrtva že julija istega leta v Pivki pri Postojni, druga pa v Dobravi pri Ljubljani in je zdaj v zbirki Prirodoslovnega muzeja Slovenije.

V letih 1999 in 2000 sva z Andrejem Hudoklinom (Zavod RS za varstvo narave Novo mesto) na Šentjakobskem polju pri Šentjerneju postavila pet gnezdilnic v okviru

3: Graščina iz Zaloga pri Moravčah pred II. svetovno vojno, kjer so gnezdile južne postovke
slika: Julka Prestor